МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
в.о. завідувача кафедри
Уханова І.О.
“___”_____2023р.

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

НА ТЕМУ: **«ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СПІЛЬНУ ЕНЕРГЕТИЧНУ СИСТЕМУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В КОНТЕКСТІ ОТРИМАННЯ СТАТУСУ КРАЇНИ –КАНДИДАТА»**

Виконавець:
студентка ФМЕ, гр. 64
Магдич Юлія Олегівна _____
/підпис/

Науковий керівник:
к.е.н, доцент
Уханова Інна Олегівна _____
/підпис/

ОДЕСА – 2023

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В енергетичному секторі на стику XX–XXI століть очевидна тенденція до об'єднання енергосистем у великі енергетичні утворення, охоплюючи як національні, так і транснаціональні масштаби. Це об'єднання дозволяє підвищити надійність та ефективність енергопостачання, створювати конкурентне середовище на міждержавних ринках електроенергії та потужності, завдяки широкому спектру виробників.

У сучасному світі визнається, що єдиний шлях до побудови стійкого суспільства - це перехід від індустріального до суспільства сталого розвитку. Цей перехід передбачає глибоку трансформацію в усіх сферах, включаючи економіку, соціум і духовність, використання високорозвинених технологій та збалансоване співвідношення з природним середовищем.

З врахуванням воєнних подій на території України, виникає необхідність не лише в збереженні суверенітету країни, але і в забезпеченні економічної незалежності та економічної безпеки. Ці аспекти тісно пов'язані з енергетичною безпекою та енергетичною незалежністю, що визначається як критична для забезпечення сталого розвитку та забезпечення життєвих потреб національного господарства.

Комплексний підхід до аналізу міжнародної інвестиційної діяльності в умовах інтеграції з ЄС досліджено у роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених: Денисевич К.Б., Ландау Ю.О, Нейман В.О, Кирик В.В., Охріменко В.М., І.В.Артьомов,.Вітер Д.В, Загайнова Л.І., Казакевич О.М., Руденко О.М, Гладченко А. Ю., Бухаріна Л.М., Степаненко І. І. та інші.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є аналіз економічних проблем інтеграції енергетичної системи України в спільну енергетичну систему європейського союзу в контексті отримання статусу країни-кандидата та формування пропозицій для активізації такої інтеграції.

Відповідно до поставленої мети в дослідженні ставилися та вирішувалися наступні **завдання**:

- дослідити поняття та економічне забезпечення функціонування енергетичної системи держави;
- узагальнити основні положення нормативних аспектів регулювання спільної енергетичної політики України з ЄС;
- дослідити підходи до оцінки ефективності інтеграції в енергетичній галузі;
- провести аналіз енергетичного сектору України та ЄС;
- проаналізувати економічні показники ефективності енергетичної стратегії України у період з підписання Угоди про асоціацію до надання Україні статусу країни-кандидата;
- провести аналіз чинників впливу на енергетичну стратегію України після підписання Угоди про Асоціацію з ЄС та в контексті отримання статусу країни-кандидата;
- дослідити та узагальнити проєктні пропозиції пришвидшення інтеграції енергетичної системи України та ЄС;
- запропонувати напрямки реструктуризації енергетичної системи України під час військової агресії як чинник забезпечення інтеграції енергосистеми до ЄС;
- визначити економічні переваги для України від інтеграції енергосистеми до енергетичної системи ЄС.

Об’єктом дослідження є економічні проблеми інтеграції енергетичної системи України в спільну енергетичну систему Європейського Союзу.

Предметом дослідження сукупність теоретичних, методичних, нормативних та прикладних положень щодо питання енергетичної інтеграції та співробітництва в умовах інтеграції України в спільну енергетичну систему ЄС в контексті отримання статусу країни -кандидата.

Методами дослідження в роботі є аналіз (дослідження показників енергетичної галузі), синтез (дослідження чинників впливу на енергетичну галузь, законодавчих умов інтеграційного співробітництва, пошук шляхів вдосконалення інтеграційного співробітництва), порівняння (показників енергетичної галузі України в порівнянні з європейськими державами), статистичний (побудова таблиць показників для аналізу). Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи проаналізована монографічна та наукова література, Інтернет-джерела, статистична інформація Служби державної статистики, Міністерства економіки та Міністерства енергетики, чинне законодавство України стосовно інтеграційних процесів та регулювання енергетичної галузі.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань, викладені на 8 сторінках). Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 103 сторінки. Кваліфікаційна робота містить 10 таблиць, 43 рисунки. Основний зміст роботи становить 84 сторінки комп'ютерного тексту.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано наукові праці:

1. Уханова І. О., Магдич Ю. О. Аналіз проблем та перспектив інтеграції енергетичної системи України в спільну енергетичну систему ЄС. Innovative development of science, technology and education. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2023. Pp. 591-600. URL: https://sci-conf.com.ua/i-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-education-19-21-10-2023-vanuver-kanada-arhiv/.
2. Магдич Ю. О. Аналіз ефективності спільної енергетичної політики Європейського Союзу. Збірник наукових праць кафедри міжнародних економічних відносин ОНЕУ «Світова економіка та міжнародні економічні відносини». № 3. - Одеса: ОНЕУ, 2023. 70-76.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ З ЄС»** проводиться дослідження теоретичних основ забезпечення функціонування енергетичної системи держави. Розглянуто законодавчі умови та нормативні аспекти регулювання спільної енергетичної політики з ЄС. Визначено підходи до оцінки ефективності інтеграції в енергетичній галузі.

У другому розділі **«АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ІНТЕГРАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В СПІЛЬНУ ЕНЕРГЕТИЧНУ СИСТЕМУ ЄС»** проаналізовано енергетичний сектор України та ЄС, порівняно енергетичні стратегії, структуру виробництва електроенергії, структуру та динаміку споживання. Досліджено економічні показники ефективності енергетичної стратегії України у період з підписання Угоди про асоціацію до надання Україні статусу країни-кандидата. Визначені чинники впливу на енергетичну галузь України протягом аналізованого періоду.

У третьому розділі **«ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ В ІНТЕГРАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ЄС»** розглянуто проєктні пропозиції пришвидшення інтеграції енергетичної системи України та ЄС, обґрунтовуються напрямки реструктуризації енергетичної системи України під час військової агресії як чинник забезпечення інтеграції енергосистеми до ЄС та розглянуто економічні переваги для України від інтеграції енергосистеми до енергетичної системи ЄС.

ВИСНОВКИ

Після проведення кваліфікаційної роботи та дослідження економічних аспектів інтеграції України до енергетичної системи ЄС можна зробити наступні висновки:

1. Визначення енергосистеми: Енергосистема – це об'єднання виробничих та майнових об'єктів електроенергетики, що забезпечують єдиний процес виробництва та передачі електричної енергії в умовах централізованого оперативно-диспетчерського управління. Національна енергетична компанія "Укренерго" виконує ключову роль у цій системі, перебуваючи під управлінням Міненерго та відповідно до норм Третього енергопакета ЄС. Найчастіше, однак, поняття «енергосистема» відносять до єдиного комплексу взаємопов'язаних між собою електроенергетичних підприємств, пристроїв для передачі та розподілу електроенергії та електроустановок споживачів. Найбільш раціональною структурою для організації виробництва та споживання електроенергії на великих територіях, де розташовані різні види джерел електроенергії є Об'єднана енергосистема (ОЕС). Об'єднання місцевих енергосистем суттєво збільшує економічний ефект від створення місцевих енергосистем.

2. Інтеграція до ЄС: Прийняття стратегічного рішення про інтеграцію України до ЄС викликало динамічний переговорний процес, базований на законодавчих та нормативно-правових документах ЄС. Угода про Асоціацію, підписана у 2014 році, визначила курс на євроінтеграцію енергетичної системи. Співпраця між Україною та ЄС спрямована на підвищення енергетичної безпеки та конкурентоспроможності. Основною метою Укренерго залишається повна інтеграція української енергосистеми та ринку електроенергії в європейський енергетичний простір, зокрема об’єднання енергетичних ринків, розширення імпортно-експортної діяльності тощо. Інтеграція ОЕС України в загальноєвропейську систему ENTSO-E, передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, дає ряд позитивних моментів, як для ОЕС України, так і для ENTSO-E. Енергетичне співробітництво між Україною та Європейським Союзом спрямоване на підвищення енергетичної безпеки стабільності та конкурентоспроможності, необхідних для сприяння економічному зростанню та руху до ринкової інтеграції.

3. Оцінка ефективності: Для більш точного аналізу енергетичної ефективності енергетичних стратегій, як для інтеграційних груп, так і для національних економік, необхідно враховувати різноманітні фактори, такі як структура промисловості, експортна активність, диверсифікація галузей, рівень тінізації економіки та ефективність перетворення первинних енергоресурсів. Оновлені методики повинні враховувати ці чинники для повноцінного порівняння енергетичної ефективності та визначення необхідних регуляторних заходів для сталого розвитку країни. Узагальнюючи основні підходи до оцінки ефективності енергетичної стратегії країни чи регіонального угрупування, можна визначити два основних напрямки – кількісну та якісну оцінку. Більшість існуючих методик належать до кількісного блоку, однак важливішим є аналіз, який дозволяє оцінити якість тенденцій ефективності. Зараз відсутні методики, які б поєднували якісний аналіз і функціональні показники, що робить цей підхід теоретично цікавим і практично значущим. Традиційно для кількісної та якісної оцінки ефективності енергетичних стратегій на національному рівні та для груп країн використовуються такі показники як: енергомісткість ВВП (ЕВВП), , енергоємність економіки, ефективність використання енергоресурсів, імпортна квота залежності економіки від імпорту енергоносіїв тощо. Вони відображають виконання цілей державної стратегії в енергетичній галузі.

4. Порівняння стратегій: Енергетичні стратегії ЄС та України до 2050 року спрямовані на покращення енергетичної ефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії. Різниця полягає у структурі виробництва електроенергії, де в ЄС велика увага приділяється відновлюваним джерелам, а в Україні – вугільній та атомній енергетиці з акцентом на розвитку відновлюваних джерел. Інтеграція енергетичних систем України та ЄС є складним процесом, який потребує вирішення технічних, інфраструктурних,

регуляторних та енергетичних питань. Україна відповідно до енергетичної стратегії та Угоди про асоціацію протягом 2014 – 2020 рр. збільшує виробництво вітрової та сонячної енергії, зменшує частку вугілля та теплоенергії. Однак частка природнього газу та атомної енергії залишається майже незміною. Протягом 2014-2015 рр. змінюється структура імпорту первинної енергії в Україні. Найбільшу частку у структурі імпорту займав природній газ, другу – вугілля, третю – нафтопродукти. Протягом 2016 -2020 рр. найбільшу частку імпорту складають вугілля, нафтопродукти і лише потім – природній газ. Варто також відмітити, що протягом аналізованого періоду спостерігається зменшення імпорту природнього газу та збільшення імпорту вугілля та нафтопродуктів. Важливо відзначити, що в аналізованому періоді спостерігається зменшення імпорту Україною природного газу та збільшення імпорту вугілля та нафтопродуктів. Це може свідчити про стратегічний курс на різноманітність джерел постачання та диверсифікацію енергетичного міксу в контексті забезпечення енергетичної безпеки. Експорт електроенергії зменшився протягом аналізованого періоду, але імпорт збільшився (проте торгівельний баланс все ще залишається позитивним). Це може свідчити про розбудову торговельних відносин та співпраці в енергетичному секторі. Можна визначити загальну тенденцію до зменшення виробництва та експорту первинної енергії протягом років 2017-2020. Зазначається, що частка імпорту первинної енергії складає майже половину від частки загального виробництва, а частка експорту стає все меншою. Ця тенденція може сигналізувати про зростання імпортозалежності в енергетичному секторі, що може мати важливі наслідки для енергетичної безпеки та незалежності України. Події, пов'язані з російським вторгненням в Україну, серйозно позначилися на енергосистемі країни. За даними Світового банку, збитки української енергетики становлять 11 млрд доларів, але ця цифра ще може зрости через продовження обстрілів. Маневрена потужність енергосистеми скоротилася на 68%, потужність ядерних генеруючих установок - на 44%, а гідроелектростанцій - на 29%.

5. На основі SWOT-аналізу виділяються ключові можливості та загрози. Можливості включають посилення енергозаощадження, залучення іноземних інвестицій, стратегічні резерви паливно-енергетичних ресурсів, інтеграцію з ЄС, реформу енергосистеми, та інші. Загрози охоплюють політичну нестабільність, збройні конфлікти, імпортну залежність, стагнацію та деградацію галузі, імплементацію стандартів ЄС. PESTLE-аналіз вказує, що політичні, економічні, технологічні, соціальні та правові фактори є найбільш впливовими на галузь енергетики, при цьому ймовірність змін найвища в політичних, економічних та технологічних аспектах, пов'язаних із динамікою розвитку галузі та економіко-політичними змінами в державі.

6. Співробітництво між Україною та Європейським Союзом у сфері енергетики спрямоване на підвищення енергетичної безпеки та конкурентоспроможності. Проєкти, фінансовані ЄС, сприяють покращенню енергетичної системи України. USAID, спільно з органами влади, бізнесом та громадянським суспільством, активно підтримує розвиток електроенергетики, газової галузі та відновлюваної енергетики.

7. Основні напрямки розвитку включають відновлення, децентралізацію, інтеграцію з ЄС та розвиток "зеленої" енергетики. Планується розгалуження малої генерації та інтеграція з європейською енергосистемою. Період війни визначає пріоритет підвищення енергетичної безпеки, а довгострокова перспектива передбачає інтенсивне підвищення енергоефективності та модернізацію опалювальних систем. У короткостроковій перспективі (під час війни та одразу після неї) пріоритетом України має бути підвищення енергетичної безпеки. Для цього потрібно посилити зв’язки з європейськими електричними та газовими мережами, усунувши вузькі місця в існуючих електромережах та об’єднавши українську розгалужену мережу газогонів із європейськими терміналами зрідженого природного газу (ЗПГ). Україна також має заохочувати ефективне споживання енергії, щоб забезпечити достатню кількість енергії для задоволення базових потреб усіх споживачів. У довгостроковій перспективі Україні слід інтенсивніше підвищувати енергоефективність.

8. Експорт електроенергії до ЄС може мати позитивний вплив на українську економіку, забезпечуючи можливість отримання додаткових надходжень до бюджету країни та сприяючи розвитку енергетичного сектору. Це також сприяє інтеграції України в європейські енергетичні процеси та може сприяти розширенню співпраці в енергетичній сфері між Україною та країнами ЄС. Для повного реалізації експортного потенціалу України важливо розширити пропускну спроможність існуючих енергетичних мереж. Під'єднання до ENTSO-E відкрило нові можливості для української економіки, зокрема, з початку червня 2022 року розпочався експорт української електроенергії до ЄС. Це стало додатковим джерелом експортних доходів для України та зменшило залежність ЄС від російських енергоносіїв. У період з січня по жовтень 2022 року Україна заробила понад 540 мільйонів доларів на експорті електроенергії до Європи, що в 2,5 рази більше, ніж за аналогічний період у 2021 році.

Таким чином, інтеграція України до енергетичної системи ЄС вимагає системної координації та виконання норм Європейського права, що сприятиме забезпеченню стійкого енергетичного розвитку та підвищенню конкурентоспроможності країни..

АНОТАЦІЯ

Магдич Ю.О., «Економічні проблеми інтеграції енергетичної системи України в спільну енергетичну систему Європейського Союзу в контексті отримання статусу країни - кандидата».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». - Одеський національний економічний університет. – Одеса 2024 р.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є економічні проблеми інтеграції енергетичної системи України в спільну енергетичну систему Європейського Союзу.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти дослідження енергетичної системи в умовах поглиблення інтеграції з ЄС, проводиться дослідження теоретичних основ забезпечення функціонування енергетичної системи держави. Розглянуто законодавчі умови та нормативні аспекти регулювання спільної енергетичної політики з ЄС. Визначено підходи до оцінки ефективності інтеграції в енергетичній галузі.

Проаналізовано економічні проблеми інтеграції енергетичної системи України в спільну енергетичну систему ЄС, проаналізовано енергетичний сектор України та ЄС, порівняно енергетичні стратегії, структуру виробництва електроенергії, структуру та динаміку споживання. Досліджено економічні показники ефективності енергетичної стратегії України у період з підписання Угоди про асоціацію до надання Україні статусу країни-кандидата. Визначені чинники впливу на енергетичну галузь України протягом аналізованого періоду.

Запропоновано шляхи подолання проблем в інтеграції енергетичних систем України та ЄС, у тому числі розглянуто проєктні пропозиції пришвидшення інтеграції енергетичної системи України та ЄС, обґрунтовано напрямки реструктуризації енергетичної системи України під час військової агресії для забезпечення інтеграції енергосистеми до ЄС та розглянуто економічні переваги для України від інтеграції енергосистеми до енергетичної системи ЄС.

Ключові слова: енергетична система, європейська інтеграція, енергетична політика, енергетична галузь, енергетична стратегія, показники ефективності енергетичної стратегії.

ANNOTATION

Magdych Yu.O., "Economic problems of the integration of the energy system of Ukraine into the common energy system of the European Union in the context of obtaining the status of a candidate country."

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". - Odesa National University of Economics. – Odesa in 2024.

The qualification work consists of three sections. The object of the study is the economic problems of the integration of the energy system of Ukraine into the common energy system of the European Union.

The paper examines the theoretical aspects of energy system research in the conditions of deepening integration with the EU, and conducts a study of the theoretical foundations of ensuring the functioning of the state's energy system. The legislative conditions and normative aspects of the regulation of the common energy policy with the EU are considered. Approaches to evaluating the effectiveness of integration in the energy sector have been determined.

The economic problems of the integration of the energy system of Ukraine into the common energy system of the EU are analyzed, the energy sector of Ukraine and the EU is analyzed, energy strategies, the structure of electricity production, the structure and dynamics of consumption are compared. The economic indicators of the effectiveness of Ukraine's energy strategy in the period from the signing of the Association Agreement to granting Ukraine the status of a candidate country were studied. The factors affecting the energy industry of Ukraine during the analyzed period are determined.

Ways to overcome problems in the integration of the energy systems of Ukraine and the EU are proposed, including project proposals for accelerating the integration of the energy system of Ukraine and the EU are considered, the directions of restructuring the energy system of Ukraine during military aggression to ensure the integration of the energy system with the EU are substantiated, and the economic benefits for Ukraine from integration are considered energy system to the EU energy system.

Keywords: energy system, European integration, energy policy, energy sector, energy strategy, energy strategy performance indicators.